

MU'ALLÂKA SAHİBİ MÜSLÜMAN ŞAİR LEBÎD B. RABÎ'A VE DÎVÂNINDAKİ FAHR TEMALI ŞİİRLERİ

© Muhammet Vehbi DERELİ^a

Öz

İslâm'ın ilk asrında, ilimden edebiyata, tarihten sanata, kısaca hayatın bütününe Kur'an'ın etkisi damga vurmuştur. İnsanlara ve cinlere meydan okuyan Kur'an, şiir ve edebiyata da tesir etmiş; onu daha iyi anlama çabaları birçok ilimle birlikte Arap belagatini de oluşturmuştur. Onun tebliğcisi ve uygulayıcısı Hz. Peygamber'in takdir ettiği şairlerden biri de Lebîd b. Rabî'a'dır. O, İmruu'l-Kays, Tarafe b. el-'Abd, Zuheyr b. Ebî Sulma ve 'Amr b. Kulsum ile birlikte, üzerinde ittifak olan beş mu'allâka sahibinden biri olup, bunlar içerisinde Müslüman olan tek şairdir. Altıncı yüzyılın ikinci yarısında dünyaya gelmiş, yüz seneyi aşkın yaşayarak, Muâviye döneminde vefat etmiştir. Şiirleri, Araplar tarafından çok takdir edilen Lebîd'in, İslâm'a girdikten sonra şiir söylemeyi bıraktığı veya çok az şiir söylediği nakledilir. Onun İslâmiyet dönemindeki şiirlerine bakıldığında, Kur'an-ı Kerim'in tesirinde kaldığı açıkça görülür. Şiirlerinde tabiat ve hayvan tasvirlerinin yanı sıra Hanif dininin bazı değerlerine de rastlanır. Ona ait müstakil bir medih şiiri yoksa da; özellikle Cahiliye dönemindeki şiirlerinde fahr teması baskındır. Mersiye, vassf, hiciv ve hikmet türünde de birçok şiiri olan Lebîd, fahr türüne dâhil olan şiirlerinde daha çok kendisiyle, ailesiyle, kabilesiyle ve atalarıyla övünerek, bu temayı ustalıkla işlemiştir. Bu çalışma, onun hayatı ve şiirine dair kesitler sunduktan sonra, Dîvân'ındaki fahr konulu şiirlerinden örnekler sunmayı ve onun İslâmiyet öncesi ve sonrası dönemlerini mukayese etmeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Arap Dili ve Belagatı, Mu'allâka, Lebîd b. Rabî'a, Dîvân, Fahr.

MUSLIM POET LABÎD B. RABÎ'A, THE OWNER OF THE MU'ALLAKA, AND PRAISE THEMED POEMS

Poetry is the reflection of the inner world of man. It is a style of expressing

---

^a Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, mvdereli@gmail.com

emotions and thoughts enthusiastic and extraordinary. It has always been one of the most effective means of communication, be it rhythm and rhyme or free scale. Poetry is also a mirror of a person and his period. Because it reflects the literary pleasure of the poet by feeding from the mood, geography and culture. Poetry, which is more or less influential in every society in expressing feelings and thoughts, is the most comprehensive and powerful reflector of life, especially in the pre-Islamic Arab society. What today's media and social networking sites have the same effect as the poem of that day. Poetry contests and poet contests are the most suitable environments where tribes pride themselves against each other and embark on a competition for superiority.

The first century of Islam has been a turning point for humanity throughout life, from science to literature, history, law, culture, art and morality. This has been realized by the influence of the Qur'an, which was first sent down to the Messenger of Allah. In this period, the influence of the Qur'an was marked by science, literature, history, art, and the whole life. The Koran, which challenges people and demons, has influenced poetry and literature; the efforts to better understand it, together with many sciences, have also formed the Arab eloquence. Arabic literature in general and Arabic poetry in particular have shown many important changes with the advent of Islam. The change is more about content, rather than form and form. Islam did not approve of every poem in principle with the expression of Surah al-Shuarah. When poetry took a destructive nature, it was found harmful and deteriorated. The first condition that a poem is acceptable is that it is not contrary to monotheism and morality in general.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş: Duygu ve Düşünceleri İfade Etmede Şiirin Yeri

Şiir, insanın iç dünyasının dışa yansımaları, satırlara dökülmesidir. İster vezinli ve kafiyeli olsun ister serbest ölçüde olsun o hep en etkili iletişim aracı olmuştur. Duygu ve düşünceleri coşkulu ve sıra dışı ifade etme üslubudur. Şiir, aynı zamanda kişinin ve onun yaşadığı dönemin bir aynasıdır. Çünkü şairinin içinde bulunduğu halet-i rûhiyeden, coğrafyadan ve kültürden beslenerek, ona ait edebî zevki yansıtır. Duygu ve düşüncelerin ifadesinde her toplumda az veya çok etkili bir vasıtadır. Özellikle İslâm öncesi Arap toplumunda şiir, hayatın en kapsamlı ve güçlü yansıtıcısı konumundadır. Bugünün medyası ve sosyal paylaşım siteleri ne ise o günün şiiri de aynı etkiye sahiptir. Şiir yarışmaları ve şair atışmaları, kabilelerin birbirine karşı övünüp üstünlük rekabetine giriştiği en uygun ortamlardı.

Şiir, aynı zamanda genel olarak edebiyatın; özellikle de Arap belagatinin en yoğun gözlemlendiği alandır. Matla'ı (şiirin ilk beyti) ve mukaddimleri (giriş bölümü), tahallus (mukaddimeden sonra asıl konuya geçiş) ve hatimleri (sonuç bölümü) ile kasideler, meramı anlatmanın en etkili yolu olmuştur. Bu çalışmalar sadece Arapça değil, Farsça ve Türkçe başta olmak üzere birçok dildeki edebî ürünlere etki etmiştir. Örneğin Osmanlı topraklarında ortaya çıkan Dîvan edebiyatındaki birçok edebî sanatın kaynağı Arap belagatindeki benzer sanatlardır.

Müslüman olması, bu makalenin konusu olan Lebîd b. Rabî'a'yı ve onun şairliğini de etkilemiştir. Bu sebeple İslam'ın genel anlamda şiire bakışına kısaca değinmek uygun olacaktır.

A. İslâm'ın Şiire Etkisi

Benzerinin ortaya konması açısından insanlara ve cinlere meydan okuyan ve asla bir şiir olmadığını vurgulayan Kur'an, şiir ve edebiyata da önemli ölçüde tesir etmiş; onu daha iyi anlama çabaları birçok ilimle birlikte Arap belagatini de oluşturmuştur. İslâm'ın ilk asrı ilimden edebiyata, tarihten hukuka, kültürden sanata ve ahlaka varıncaya kadar hayatın bütününde insanlık için bir milat olmuştur. Bu da her şeyden önce Allah'ın Rasûlü'ne indirilen Kur'an'ın etkisi ile gerçekleşmiştir.

Genelde Arap edebiyatı, özelde de Arap şiiri, İslâm'ın gelişiyile birlikte pek çok önemli değişiklik göstermiştir. İslam, Şuarâ Sûresi'nin ifadesi ile ilke olarak her şiiri onaylamamıştır. Şiir, yıkıcı bir mahiyet aldığı zaman zararlı bulunmuş ve kötülenmiştir. Bir şiirin makbul olmasının ilk şartı da genel anlamda tevhide ve ahlâka aykırı olmamasıdır. İnsanları kötü yola sürükleyen şiirler ve şairlerle ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyrulur:

“O şairlere gelince, onlara da yoldan sapmışlar uyarlar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin?” (eş-Şu'arâ 26/224-226).

Fakat İslam'a ve ahlâka aykırı şiir söylemeyen şairler bu hükümden şöyle istisna edilmişlerdir: “Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, Allah'ı çokça ananlar ve haksızlığa uğratıldıktan sonra kendilerini savunanlar başkadır. Haksızlık edenler, neye nasıl dönüşeceklerini (başlarına nelerin geleceğini) yakında görecekler” (eş-Şu'arâ 26/227).

Şairlerle ilgili âyet nazil olduktan sonra Müslüman şairler kendisine gelip endişelerini ve üzüntülerini dile getirince, Hz. Peygamber onlara şu cevabı vermiştir: “Mü'min hem bedeniyile hem kılıcıyla hem de lisanıyla cihat eder. Allah'a yemin ederim ki sizin onlar hakkında söyledikleriniz ok atmamak gibidir, o derecede tesirlidir” (Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, VI: 387; III: 456).

Devenin yavrusuna düşkün olduğu kadar şiire düşkün olan bir millete¹ mensup bir peygamberin şiire kayıtsız kalması düşünülemezdi. Kendisini insanların en güzel konuşanı olarak tarif eden ve “Ben cevâmiu'l-kelîm olarak gönderildim” (Buhârî, "Cihad", 122; Müslim, "Mesâcid", 6) buyuran Hz. Peygamber'in, “Şiir, Arapların vurgulu sözlerinden bir sözdür ve onlar toplantılarında bununla konuşur ve aralarındaki kinleri onunla açığa vururlar.” dedikten sonra eski şiirden bir dörtlük okuması,² onun Araplar için şiirin ne anlama geldiğini çok iyi bildiğini göstermektedir. O, neredeyse her bir ferдинin şiir bildiği ve söylediği bir ailenin çocuğuydu. Halalarının, amcalarının şiirler söylediği, kızı Hz. Fatıma'nın ve torunu Hz. Hüseyin ile en yakın arkadaşlarının günümüze kadar ulaşan şiirleri olduğunu düşündüğümüzde şiirin onun hayatındaki yerini daha iyi tasavvur edebiliriz. Hz. Peygamber, muhataplarına mesajlarını güçlü bir şekilde verebilmek için dilin her türlü imkânından yararlanmıştı. Hiçbir zaman şiir söylemek amacı gütmemiş ve şiir söylememiş olsa da şiirin ve edebiyatın söze kattığı güzellikten ve güçten istifade etmiştir. Hz. Peygamber'in kendisinin şiir söylediğine dair herhangi bir rivayet bulunmamakla birlikte onun mevzun (vezinli) ve şiiri andıran sözleri de yok değildir.³ Kur'an'ın “Biz, Peygamber'e şiir öğretmedik. Zaten ona şiir yakışmaz da.” (Yasin 36/96) ifadesiyle bir şair olmayan Allah'ın Rasûlü, birbiriyle uyumlu ve ahenkli birçok söz de söylemiştir. Bunlardan biri Huneyn gazvesi esnasında söylediği şu sözüdür:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْتُ، أَنَا أَبُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

"Yalan yok, ben peygamberim. Ben, Abdulmuttalib'in oğluyum" (Buhârî, "Cihad", 52). “Şiirin bir kısmı hikmettir (bilgeliktir)” (Buhârî, "Edeb", 90) buyuran Rasûlullâh'ın, Abdullah b. Revâha (ö. 8/629), Kâ'b b. Zuheyr (ö. 24/645), Kâ'b b. Malik (ö. 50/670), Hassân b. Sâbit (ö. 60/680) ve Âmir b. el-Ekva' gibi bazı şair sahâbîlerine izin verip şiir söylemeleri konusunda onları teşvik ettiği, zaman zaman da onların bu şiirlerini dinlediği, hatta düzeltmeler yaptığı Buhârî (ö. 256/870) başta olmak üzere birçok hadis kitabında nakledilmektedir. Rasûlullâh, Hayber şehidlerinden Âmir b. el-Ekva' el-Eslemî'ye "Şu senin şiirinden oku bakalım!" deyince o, şu beyitle başlayan şiirini okumuştur:

¹ Mehmet Yalar, "İslami Arap Şiiri ve Hz. Peygamber", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2009): 69.

² Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattâb el-Kuraşî, *Cemheratu eş'ârî'l-'Arab* (Beirut:1424/2003), 45.

³ İsmail Güleç, "Hz. Peygamber'in Şiire Karşı Tutumu", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 19 (2017): 124-125.

وَاللّٰهُ لَوْلَا اَللّٰهُ مَا اهْتَدَيْنَا وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلَّيْنَا

Vallahi, Allah olmasaydı biz doğru yolu bulamazdık; sadaka vermez, namaz kılmazdık. Bunun üzerine Rasûlullâh, "Allah sana merhamet etsin!" diyerek ona dua etmiştir (Buhârî, "Edeb", 90; Ebû Dâvûd, "Edeb", 95 (5010); Tirmizî, "Edeb", 69 (2847).

Bir gün bir bedevi Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek etkileyici ve dikkat çekici bir üslupta konuşur. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurur: "Şurası muhakkak ki beyanda sihir vardır. Yine şurası kesindir ki şiirde hikmetler vardır" (Ebû Dâvûd, "Edeb", 95; Tirmizî, "Edeb", 63).

Hz. Peygamber, konuşmaları esnasında âyetler okuduğu gibi, Arap şairlerin beyitlerinden örneklerle, kısa hikâyeler ve edebî sanatlarla konuşmasını süslerdi (Buhârî, "Savm", 2). Kendisi şiir söylememekle birlikte beğendiği beyitleri yeri geldikçe terennüm etmiş, duruma ve yaşanan olaylara uygun mısraları söylemiştir. O, Hz. Âişe'nin de ifade ettiği gibi, en çok Abdullah b. Revâha'nın şiirlerini terennüm etmiştir. Hz. Âişe'ye, Hz. Peygamber hiç şiir söyler miydi, şiirle örnek verir miydi, diye sorulunca o, şöyle cevap verir: O, Tarafe'nin, Abdullah b. Revahâ'nın şiirlerini söylerdi. Bazen eve girerken Tarafe'ye ait şu beyti terennüm ederdi (Tavîl):⁴

سُنِّيْدِي لَكَ الْاَيَّامُ مَا كُنْتُ جَاهِلًا 102
وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُرْوِدْ

Günler sana bilmediğin şeyleri gösterecek ve ummadığın kimseler de sana haberler getirecektir (Tirmizî, "Edeb", 70; Şemâil, 404, 405 (241. hadis).⁵

Hz. Peygamber, şairlik şaibesi altında kalmamak için genellikle, misal getirdiği şiirlerin kelimelerini ileri geri almak suretiyle vezinlerini bozarak terennüm etmeye de çalışmıştır. Örneğin bir gün aslı tavîl bahrindeki كَفَى
الإسلام ve الشيب : olan: "Yaşlılık ve İslam, kişiyi kötülüklerden alıkoyucu olarak yeter" anlamındaki dizeyi, sırf veznini bozmak için الإسلام ve الشيب kelimelerinin yerlerini değiştirerek okuyunca Hz. Ebubekir (ö. 13/634), şairin böyle değil, öbür türlü söylediğini hatırlatmıştır. Ancak her defasında Hz. Peygamber aynı şekilde okuyunca Hz. Ebubekir meseleyi anlamış ve konuyla ilgili âyete imada bulunarak: "Şahitlik ederim ki, sen Allah'ın elçisisin, Allah sana şiir öğretmemiştir ve şairlik sana yakışmaz" demiştir.⁶

⁴ Tarafe b. el-'Abd, *Dîvanu Tarafe b. el-'Abd el-Bekrî*, (Fransa: 1900), 44.

⁵ Bk. Güleç, "Hz. Peygamber'in Şiire Karşı Tutumu", 127-128.

⁶ Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, (Beyrut: ts.), 1: 382. Geniş bilgi için bk. Yalar, "İslami Arap Şiiri ve Hz. Peygamber", 71.

Rasûlullah'ın Lebîd'in meşhur beytinin ilk mısraını (*Elâ kullu şey'in mâ halâ'llahe bâtilu*) okuyup ardını getiremediği; yine Tarafe'nin sıkça terennüm ettiği beytinin ikinci mısraını da değiştirerek okuduğuna dair rivayetler de vardır.⁷ Onun şiir okurken bilerek veya bilmeyerek zaman zaman şiir vezinlerini bozmasında veya şiirin devamını hatırlamamasında ilahi bir hikmet olduğu düşünülebilir.⁸ Hz. Peygamber, her ne kadar sevdiği şiirleri okusa ve bazen yanlış okunan şiirleri düzeltse de o, Kur'an'ın ısrarla vurguladığı üzere bir şair olarak da bilinmemeliydi.

Buna göre İslâm'ın, Allah'ın birliğine ve ahlâkî ilkelere aykırı olmayan yapıcı mahiyetteki şiiri onayladığı söylenebilir. Allah Rasûlü, toplumda kin ve nefret duygularını körükleyen veya İslâm dinine karşı düşmanca tavır sergileyen şiir türlerine ve bu tarz şiirlerin rivâyetlerine yasak getirmektedir. Buna mukabil, insanoğlunun fitratıyla örtüşen şiire ise herhangi bir yaptırım uygulamamaktadır.⁹

Müslüman olmadan önce de tevhide ve ahlaki ilkelere uygun birçok şiir söyleyen Lebid'in en güçlü yönlerinden biri fahrdır. Dolayısıyla Müslüman olması onun şiirini de etkilemiştir. O, İslam'dan önceki şiirlerinde kendisi ve kabilesiyle çok övünen birisi iken, belki de Müslüman olduktan sonra elde ettiği tevazu, aşırılıklardan kaçınmak gibi birçok İslami değerlerin etkisiyle bu yönünü şiirine çok yansıtmak istememiş ve bu yüzden çok daha az şiir söylemiştir.

Buna göre şiirde İslam'ın gelişi ile birlikte yaşanan değişimin biçim ve şekilden ziyade daha çok içerikle yani ele alınan konularla ilgili olduğunu söylemek mümkündür. İslâmî ve insanî değerlere sahip bu şiirin ortaya çıkmasının öncüsü ise, Kur'an'ın şiir ve şairlerle ilgili beyanlarından ve İslâm'ın düşmanlarına karşı verdiği büyük mücadelede karşılaştığı saldırılardan hareket eden Hz. Peygamber'dir.¹⁰

⁷ Güleç, "Hz. Peygamber'in Şiire Karşı Tutumu", 127.

⁸ Krş. Harun Öğmüş, *Kur'an Yorumunda Şiirin Yeri: II/VIII. Asır Çerçevesinde* (İstanbul: İsam Yayınları, 2010), 44.

⁹ Mehmet Yılmaz, "Hz. Peygamber'in Şiire Yaklaşımı", *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2013): 185.

¹⁰ Hatta o, bizzat şiirin de en önemli konularından biri olmuştur. Şiirde onu konu alma, zamanla yaygın bir geleneğe dönüşmüş ve bunun sonucunda sırf ona övgüyü içeren çok sayıda kaside yazılmıştır. Nebeviyyât ve bed'îyyâtın yanı sıra, özellikle Türk ve İran edebiyatlarındaki na't ve mevlid türü edebî eserlerin konusu bizzat Rasûlullah (a.s.) ve onun özellikleridir. Edebî sanatlar, lâfzî ve manevî bed'î sanatları ile süslenen kasideler, Arap belagatinin en güzide çalışmaları arasına girmiştir. el-Bûsîrî'nin (ö. 694/1295) *İkinci Kaside-i Burde* olarak da nitelenen peygamber methiyesi bunlardan sadece biri olup, kendinden sonraki eserlerin en önemli ilham kaynağı olmuştur. Geniş bilgi için bkz.

B. Lebîd b. Rabî'a'nın (ö. 40/660) Hayatı

Kur'an'ın tebliğcisi ve uygulayıcısı Hz. Peygamber'in takdir ettiği şairlerden biri de Lebîd b. Rabî'a'dır. Şairin ismi, bir yerde kalıp oraya yerleşmek anlamındaki sulasi mucerred birinci baktan لَبَّدَ fiil kökünden gelir.¹¹ Yaman bir süvari, cömert bir insan olan Lebîd'in, "aslan yelesi" anlamında o dönemde çokça rastlanan isimlerden olduğu da ifade edilir.¹²

Lebîd, İmrû'ul-Kays, Tarafe b. el-'Abd, Zuheyr b. Ebî Sulmâ ve 'Amr b. Kulsûm ile birlikte, üzerinde ittifak olan beş mu'allâka sahibinden biri olup, bunlar içerisinde Müslüman olan tek şairdir. Tam adı Lebîd b. Rabî'a b. Malik b. Ca'fer b. Kilâb b. Rabî'a b. 'Amir b. Sa'sa'a b. Mu'aviye'dir. Soyu Mudar kabilesine uzanır. Araplar arasında elinin açıklığı ile meşhur olan Rabî'a adlı kişinin oğludur. Lebîd yetim olarak büyümüş olup, annesi 'Abs kabilesinden Tamira adlı bir kadındır. Lebîd'in künyesi ise Ebu 'Akîl'dir.¹³ Muhadram şairler arasında yer alan Lebîd, gerek Cahiliye döneminde gerekse İslâm'ın ilk asrında en çok kabul gören şairlerin başında gelir.

Altıncı yüzyılın ikinci yarısında dünyaya gelmiş ve yüz seneyi aşkın yaşamıştır. Genç yaşta kabilesi adına Hire Hükümdarı Nu'man b. el-Munzir'e (580-602) gönderilen elçiler heyeti içinde yer almasından hareketle 550-570 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Genç yaşta şiir yeteneğini kanıtlamış olup, Nu'man b. el-Munzir'e elçi olarak gittiğinde okuduğu şiirle hükümdarı ve beraberindekileri etkilemiştir. Hükümdarın huzurundaki edep ve cesareti, kabilesinin hükümdar nezdindeki kötü imajını düzelterek onları saygın bir konuma yükseltmiştir. Hz. Peygamber'in, kalplerini İslam'a ısıdırmak amacıyla zekât verdiği kimseler (muellafe-i kulûb) arasında bulunan Lebîd, kuvvetli görüşe göre 9 (631) yılında Müslüman olmuştur. Kabilesinin Medine'ye gönderdiği heyet içinde yer almış ve İslamiyet'i kabul etmiştir. Kendisinin Erbed adlı bir kardeşi ve iki de kızı olup, bunlardan biri

Muhammet Vehbi Dereli, *Osmanlı Dönemi Bediyyât Şairlerinden Âişe el-Bâûniyye ve Peygamber Methiyeleri*, 1. bs. (Ankara: Gece Kitaplığı, 2014), 15-17.

¹¹ Ebû Abdîrrahman el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhidî, "Lebede", *Kitâbu'l-'Ayn-muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*, Thk. Abdulhamid Hindâvî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2003), 4: 67.

¹² Bk. Râgıb Ebu'l-Kasım el-Huseyn b. Muhammed el-İsfehânî, "Lebede", *el-Mufredât fî garîbi'l-Kur'an*, Thk. Safvân Adnân ed-Dâvudî (Dımeşk-Beyrut: Dâru'l-Kalem-ed-Dâru's-Şâmiyye, 1412) 1: 734. Bk. Mehmet Yolcu, "Lebid b. Rebia ve Tevhide Çağırın Şiiri", *Hikmet Yurdu* 1/2 (2008): 118.

¹³ Ebu'l-Ferac el-İsfehânî, *Kitâbu'l-Egânî* (b.y.: Mu'essesetu Cemali't-Tabî'a ve'n-Neşr, ts.), 15: 361; Hamdû Tammâs, *Divanu Lebîd b. Rabî'a Mukaddimesi* (Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 2004), 5.

babası gibi şairdi.¹⁴

Kendisi, şiiri bir geçim aracı olarak görmemiş, sadece kabilesinin hizmetinde kullanmıştır. Hakkında Müslüman olduktan sonra şiiri bıraktığı veya yalnız tek bir beyit söylemiş olduğuna dair rivayetler¹⁵ bulunsa da şiirlerindeki İslami unsurlara bakıldığında onun Müslüman olduktan sonra da az da olsa şiir söylediği anlaşılacaktır. Dolayısıyla şiirlerinin büyük kısmı Câhiliye dönemine aittir. Câhiliye döneminde söylediği şiirlerinde en güçlü olduğu fahr ve tasvir gibi yönlerinin, Müslüman olduktan sonra artık kendisi için aynı değeri ifade etmiyor olması muhtemeldir. İslam'a girdikten sonra daha az şiir söylemesinde İslami değerlerin etkili olduğuna Hz. Ömer ile olan diyalogu delil olabilir. Lebîd, ikinci Halife Hz. Ömer devrinde Kûfe'ye yerleşmiştir. Hz. Ömer, valisi vasıtası ile Lebîd'e Müslüman olduktan sonra söylemiş olduğu şiirlerini sormuş, Lebîd de Kur'an-ı Kerim'in ikinci (el-Bakara) sûresini yazıp valiye getirmiş ve "Allah, bana şiire mukabil bunu verdi." demiştir.¹⁶

Lebîd, Kûfe'de ölmüş ve Beni Ca'fer b. Kilâb'ın topraklarında defnedilmiştir. Ölümü Halife Muaviye dönemine rastlamaktadır. Yüz yıldan fazla yaşadığı neredeyse kesin olmakla birlikte özellikle doğum tarihindeki farklı görüşlerin etkisiyle, bazı kaynaklarda öldüğünde 145 yaşında olduğu da rivayet edilmektedir.¹⁷

C. Lebîd b. Rabî'a'nın Şiiri ve Divanı

İbn Sellâm el-Cumahî (ö. 231/846), Lebîd'i III. tabaka şairleri arasına alır.¹⁸ Lebîd'in şiirleri Araplar tarafından çok takdir edilmiştir. Söylemiş olduğu şiirlerinde tabiat ve hayvan tasvirlerinin yanı sıra Hanif dininin bazı değerlerine rastlanır. Lebîd'in divanı Ebû Amr eş-Şeybânî, el-Asma'î, İbnü's-Sikkît, et-Tûsî, es-Sukkerî ve Muhammed b. Habîb gibi birçok dilci tarafından toplanmıştır. Bunlar arasında Ali b. Abdullah b. Sinan et-Tusî, yazmaları günümüze kadar gelmiş bulunan çalışmasında Ebû 'Amr eş-Şeybânî, el-Asma'î ve İbn A'râbî'ye dayanmaktadır. Divanı Avrupa'da ve İslâm dünyasında basılmıştır.¹⁹ Lebîd'in divanı Yusuf Ziyaeddin el-Halidî (I. kısmı

¹⁴ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, *eş-Şi'ru ve's-şu'ara'*, 2. bs. (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1985), 167; Süleyman Tülücü, "Lebîd b. Rebî'a", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27: 122.

¹⁵ İbn Kuteybe, *eş-Şi'ru ve's-şu'ara'*, 167.

¹⁶ İbn Sellâm el-Cumahî, *Tabakâtu fuhûli's-şu'arâ'* (b.y.: y.y., ts.), 1: 135-136.

¹⁷ İbn Kuteybe, *eş-Şi'ru ve's-şu'ara'*, 167.

¹⁸ İbn Sellâm el-Cumahî, *Tabakât*, 1: 135.

¹⁹ Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1996), 80; Ali Eminoğlu, *Şekil ve Muhteva Yönünden el-Mu'allakatu's-Seb'* (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010), 19-20.

Viyana 1880), A. Huber- Brockelmann (II. kısmı, Leiden 1891) ve Tûsî serhiyle birlikte İhsan Abbas tarafından (Kuveyt, 1962), ayrıca 1966'da da Beyrut'ta (Dâru Sâdır) neşredilmiştir.²⁰ Daha sonra divanın birçok neşri yapılmıştır.

Hz. Peygamber'in, olumsuz bir unsur içermemesi kaydıyla, Cahiliye şiirini dinlemekten zevk aldığını ifade eden en güzel örnek, Lebîd b. Rabî'a'nın Müslüman olmadan önce söylemiş olduğu *أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ*: "Bil ki Allah'tan başka her şey batıldır." ifadesidir.²¹ Bu örnekten onun bir peygamber olarak şiirde de en çok sevindirici bulunduğu özelliğın, Allah'a bağlılık olduğu da anlaşılacaktır. O, Lebîd'in bu sözünü "Bir şairin söylediği en doğru söz, Lebîd'in bu sözüdür." diyerek övmüştür (Buhârî, "Menâkıbu'l-ensâr", 26; "Edeb", 90; "Rikak"; 29; Müslim, "Birr", 2-6; "Şi'r", 2; Tirmizî, *Semâil*, 406-407 (242. hadis). Ayrıca Lebîd'in bu sözü, onun Müslüman olmadan önce de Allah'ın varlığına ve birliğine inanan tevhid ehli bir Hanif olduğunun delili olarak değerlendirilebilir. Lebîd'in bu sözü, Numan b. el-Munzir'e yazdığı mersiyesi içerisinde yer alır (Tavîl):²²

وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا تَحَالَةَ زَائِلٌ

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ

9

9 Bil ki Allah'tan başka her şey batıldır. Kuşkusuz her nimet son bulacaktır.

Klasik Arap şiirinin belli başlı konularından olan medih, fahr, mersiye ve hicvin yanı sıra tarihî olayları aksettiren rivayetler, medih hariç tutulursa, Lebîd'in Dîvân'ında yer almıştır. Kendini, babasını, amcasını ve atalarını övdüğü şiirleri içe dönük medih, yani fahr kapsamında görülmelidir.²³

Muhadram bir şair olan Lebîd'in şiirleri, Cahiliye döneminde söylediği şiirler ve İslâmiyet sonrası şiirleri olmak üzere iki kısımda değerlendirilebilir. Câhiliye dönemindeki şiirlerinde fahr, kavminin yaşadığı önemli günler (eyyâm) ve vasf baskınken; İslâmiyet dönemindeki şiirlerine bakıldığında, Kur'ân-ı Kerim'in tesirinde kaldığı açıkça görülür.²⁴ Lebîd, Cahiliye dönemindeki şiirlerinde medhe çokça yer verir. Ancak bu medih, onun kendisi, babası, dedeleri ve ailesinden olan yakınları ile ilgili olup

²⁰ Tülücü, "Lebîd b. Rebî'a", 27: 122.

²¹ Krş. Yalar, "İslami Arap Şiiri ve Hz. Peygamber", 70.

²² Lebîd b. Rabî'a, *Divanu Lebîd b. Rabî'a*, nşr. Hamdû Tammâs (Beyrut, Dâru'l-Ma'rife, 2004), 84-85.

²³ Abdurrahman Özdemir, "Mulallaka Şairi Bir Sahâbî: Lebîd b. Rabî'a el-Amiri ve Divanına Şiir Konuları Bağlamında Genel Bir Bakış", *İslâmî İlimler Dergisi* 1/1 (Bahar 2006):125.

²⁴ Özdemir, "Mulallaka Şairi Bir Sahâbî: Lebîd b. Rabî'a", 143.

aslında fahr türüne dâhildir.

Lebîd'in mu'allâkasında göze çarpan bazı garîb lafızlar ve bu lafızlardaki sertlik bir kusur olmayıp; aksine haykırmak istediği çetin ve zorlu bedevi hayatın muhtevasını yansıttığı bir ustalığın eseridir. Şair, aynı beceriyi Müslüman olduktan sonraki şiirlerinde de sergilemiştir. Kur'an ile meşguliyeti, onun lafızlarını güzelleştirmiş ve yıldızlamıştır. Onun bu dönemde söylediği şiirlerinde işlediği muhteva ile kullandığı lafızların güzelliği ve tatlılığı arasında bir uyum görülmektedir.²⁵

Şairin Divanında 62 kadar kaside ve mukatta'a (üç ya da altı beyitten oluşan şiir) vardır. Bunlar vâsf, fahr, hamaset, mersiye, hikmetin yanı sıra biraz da gazel ve hicivden oluşan şiirlerdir.

Mu'allâkası ise Kâmil bahrinden, revî harfi mîm olan 88 beyitten oluşmakta olup, şu kısımlara ayrılır: 1-11. beyitler, sevgilinin diyarı ve kalıntılara dairdir (atıl). "Nesîb" denilen aşk ve sevdaya dair hatıralarını yâd eder. 12-19. beyitlerde şair, seyahat ettiği yerleri anlatır. 20 ve 21. beyitler, hikmete dairdir. 22-52. beyitler arası, devesini tasvir ettiği bölümdür. 53. beyit, önceki ifadeleri ile bundan sonra söyleyecekleri arasında bağlantı kurduğu beyittir (vasl). 54-61. beyitlerde kendinden, eğlencelerinden ve heveslerinden bahseder. 62-71. beyitlerde kendisiyle övünür ve 72-88 arasında da kavmiyle övünerek mu'allâkasını tamamlar.²⁶

Lebîd'in kasidelerindeki temel metodu şöyle özetlemek mümkündür: O, tıpkı mu'allâkasında olduğu gibi kasidelerine mukaddime ile başlar. Diyarları ve sevgilileri zikrettikten sonra sahrayı devesiyle nasıl geçtiğini dile getirir. Kendi cömertliğinden, gece arkadaşlarıyla yaptığı yolculuklarından, aç insanları doyurması ve arkadaşlarıyla olan samimiyeti gibi şahsi özelliklerinden bahsederek kendisiyle övünür, daha sonra da kabilesiyle övünmeye geçer. Kabilesinin cesareti, savaşlarda gösterdikleri başarıları ve iyilikleriyle övünür, kabilesinin seyitlerinin çokluğundan dem vurur.²⁷

Onun İslâmiyet dönemindeki şiirlerine bakıldığında, Kur'an-ı Kerim'in tesirinde kaldığının en bariz göstergesi, kardeşi Erbed için söylemiş olduğu mersiyesidir. Rivayetlere göre Erbed'in ölüm nedeni yıldırım çarpmasıdır.²⁸ Erbed, bir yolculuk esnasında ölünce Lebîd, kardeşine uzun süre ağlamış,

²⁵ İsmail Hakkı Sezer, "Lebîd b. Rabî'a'nın Mu'allakasında Doğal Ortam Tasvirleri ve İmru' el-Kays ve Tarafa ile Mukayesesi", *Nüsha* 12/34 (2012) : 94-95.

²⁶ Tammas, *Divanu Lebîd Mukaddimesi*, 10.

²⁷ Halil Özcan, "Lebîd b. Rabî'a (m.s. 560-661) ve Muallakası", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2010): 90.

²⁸ Geniş bilgi için bk. Yolcu, "Lebid b. Rebia ve Tevhide Çağırın Şiiri", 118.

onun hakkında içli mersiyeler söylemiştir. Bu ağıtlarda hayatın hiçliğinden, insanın sahip olduğu şeylerin birer emanet olup bir gün elden çıkacağından, asıl olanın hayırlı ameller olduğundan söz etmiştir (Tavîl):²⁹

وَتَبَى الْجِبَالُ بَعْدَنَا وَالْمَصَانِعُ	بَلِينَا وَمَا تَبَى النُّجُومُ الطَّوَالِعُ	1
فَفَارَقَنِي جَارٌ بَارِئٌ نَافِعُ	وَقَدْ كُنْتُ فِي أَكْنَافِ جَارٍ مَضِيَّةِ	2
وَكُلُّ فَنَى يَوْمًا بِهِ الدَّهْرُ فَاجِعُ	فَلَا خَرَجَ إِنْ فَرَّقَ الدَّهْرُ بَيْنَنَا	3
وَلَا أَنَا بِمَا أَخَذْتَ الدَّهْرُ جَارِعُ	فَلَا أَنَا يَا تَيْبِي طَرِيفٌ بِفَرَحَةٍ	4
بِمَا يَوْمَ حُلُومَهَا وَعَدَدُوا بِلَافِعُ	وَمَا النَّاسُ إِلَّا كَالدَّيَّارِ وَأَهْلُهَا	5
يُحَوِّرُ زَمَانًا بَعْدَ إِذْ هُوَ سَاطِعُ	وَمَا الْمَرْءُ إِلَّا كَالسَّهَابِ وَضَوْوِهِ	6
وَمَا الْمَالُ إِلَّا مُضْمَرَاتٌ وَدَائِعُ	وَمَا الْبِرُّ إِلَّا مُضْمَرَاتٌ مِنَ التَّقَى	7
وَلَا بُدَّ يَوْمًا أَنْ تُرَدَّ الْوَدَائِعُ	وَمَا الْمَالُ وَالْأَهْلُونَ إِلَّا وَدِيعَةٌ	8
كَمَا ضَمَّ أُخْرَى التَّالِيَاتِ الْمُشَائِعُ	وَيَمْضُونَ أُرْسَالًا وَمُخْلَفٌ بَعْدَهُمْ	9
يُتَبَّرُ مَا بَيْنِي وَآخِرُ رَافِعُ	وَمَا النَّاسُ إِلَّا عَامِلَانِ فَعَامِلٌ	10
وَمِنْهُمْ شَقِيٌّ بِالْمَعِيشَةِ فَانِعُ	فَمِنْهُمْ سَعِيدٌ أَخَذَ لِنَصِيْبِهِ	11
لُزُومُ الْعَصَا تُحْنِي عَلَيْهَا الْأَصَابِعُ	أَلَيْسَ وَرَائِي إِنْ تَرَاحَتْ مَيْتِي	12
أَدْبُ كَأَنِّي كُلَّمَا فُتْتُ رَاكِعُ	أُخْبِرُ أَخْبَارَ الْفُرُوقِ الَّتِي مَضَتْ	13

1 Biz eskidik, lakin semada doğan yıldızlar eskimiyor. Bizden sonra dağlar ve yapılar kalır.

2 Ben, yararı sınırlı bir komşunun himayesinde yaşarken, faydası büyük bir komşu beni Erbed'den ayırdı.

3 Felek ikimizi ayırdıysa ne gam! Her yiğit, zamanın gadrine uğrayacaktır elbet.

4 Ne elde ettiğim mal ile servet beni göklere uçurur ne de kaderin

²⁹ Lebîd b. Rabî 'a, Dîvan, 56-57.

çilvesine üzölmekten göz pınarlarım kurur.

5 İnsanlar, ancak diyar gibidir. Ahalisi oraya vardıkları gün orası çorak arazilere dönüşür.

6 İnsan, bir kıvılcım ve onun ışığı gibidir. Bir an için parladıktan sonra bir de bakarsın kül olur biter.

7 İyilik ancak takvadan kaynaklanan gizli işlerdir. Mal ise emanet olarak verilen tüketim eşyalarından başkası değildir.

8 Mal-mülk ve çoluk çocuk sadece emanettir. Bir gün bu emanetlerin iadesi gerekir.

9 Onlar kafiye kafiye geçip giderler, arkalarından biz geliriz. Tıpkı sürüyü arkadan kovan çobanlar gibi.

10 İnsanlar iki işçiden ibarettir: Biri, yaptığı binayı yıkar; diğeri yükseltir.

11 Biri mutludur, nasibini almıştır; diğeri bedbahttır, maişetine kanaat etmiştir.

12 Ecelim biraz gecikse de üzerinde parmaklarımın eğildiği asa arkamdan gelmez mi?

13 Daima maziden bahseder, adımlarımı yavaş yavaş atarım. Doğrudukça kendimi yine rükû vaziyetinde bulurum.

Göröldüğü gibi kasidenin lafızları yalın ve sadedir, manalarında İslam'ın parlaklığı ve sedası görülür. Şair, bu dönemde söylediği bütün kasidelerinde İslam'ın ruhunu temsil etmiştir. Onu Allah'ın birliğinden, takvadan, salih amelden, insanların kıyamette Allah'a arz olunacağından, ölümün hak olduğundan ve her insanın kendi hakkında düşünmesinin şart olduğundan söz ederken görürüz.³⁰

D. Lebid'in Divanında Fahr Dışında En Baskın Unsur Olan Vasef (Tasvir/Betitleme)

Lebid'in şairliğini yansıtan belki de en önemli özelliğı üstün tasvir yeteneğidir. Tabiat, mekân, hayvan gibi unsurlarla ilgili yapmış olduğu betimlemeler, onun üstün yeteneğini ortaya koyacak düzeydedir. Esasen Lebid, İmrü'ul-Kays ve Tarafe ile birlikte muallâka şairleri içinde muallâkalarındaki tasvirler yönünden birbirine en çok benzeyen üç şairden biridir. Lebid'in tasvirleri, cahiliye şiirinde az rastlandığı şekliyle hareket halindeki tabiatın ve hayatın değişik tablolarının canlı ifadeleri olarak göze çarpmaktadır. Aslında tabiat ve bedevî hayat tasvirlerine hayvan tasvirleri

---

³⁰ Özcan, "Lebid b. Rabî'a ve Muallakası", 90.

de girmektedir. Hatta tabiat ve bedevî hayat denince, insanı kuşatan hemen her şey akla geldiği için, bunların arasına nesîbi de katmak gerekir. Çünkü nesîbde anlatılan kalıntılar da tabiatın ve bedevî hayatın bir parçasıdır. Bilhassa Lebîd, devesini, atını, yaban eşeğini ve yaban ineğini tavsif ederken, tabiatı da en yoğun biçimde tasvir etmiştir. Nesîb kısmında atlâlı (kalıntıları) saran yağmur, bahar, bulut, otlar, geyikler, devekuşları ve yaban öküzleri gibi unsurları ele almış, bu hayvanların oraları mesken tutarak yumurtladıklarını veya yavruladıklarını dile getirmiştir.³¹

Lebîd, şiirlerinde terk edilen diyarlardan hayvanlara birçok şeyi tasvir eder. Câhiliye devrindeki içki âlemlerini resmetmenin yanı sıra, yaban eşeklerinin ve ceylanların avcının önünden kaçışlarını veya aynı hayvanların köpeklerle mücadele sahnelerini, o dönem şiirinde gelenek olduğu üzere latif bir biçimde tasvir eder. Aynı zamanda yurduna ait hatıralar, sulama işleri ve hurmalıkları canlandırdığı şiirlerinde kadın ve aşka dair figürler seyrekir.³²

Lebîd'in, bir çöl şairi olması sebebiyle şiirlerinde bedevî hayatı çokça tavsif ettiği ifade edilmişti. Bunu Mu'allâkası'nın daha ilk beytinde yani matla'ında görmek mümkündür (Kâmil):³³

1 عَفَّتِ الدِّيَارُ حَلَّتْهَا فَمَقَامُهَا
بِحَيِّ تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرَجَامُهَا

1 Mina'daki gerek geçici gerekse daimi yurt tutulan diyardaki (sevgiliye ait) izler silinip yok olmuş ve buradaki (sulak) Ğavl (deresi) ile Ricâm (dağı) ıssız birer yurt olmuştur.

Lebîd, gençliğinde söylediği Mu'allâkası'nda karakteristik özellikleriyle Mudar şiirini temsil etmektedir. Dolayısıyla Cahiliye şiir metodunu kullanmıştır. Yani kasidesine diyarları, konak yerlerini, sevgilisinin konakladığı yerlerdeki izleri sellerin nasıl yok ettiğini ve o izlerden sadece yazının taş üzerindeki izleri gibi kaldığını ifade etmekle başlamıştır. Daha sonra gazel bölümüne geçiş yapmış ve bu defa konaklama yerini şöyle tavsif etmiştir (Kâmil):³⁴

10 فَوَقَفْتُ أَسْأَلُهَا وَكَيْفَ سُؤَالِنَا
صُمًّا حَوَالِدَ مَا يُبِينُ كَلَامُهَا
11 عَرِيثٌ وَكَأَنَّ بِهَا الْجَمِيعَ فَأَبْكُرُوا
مِنْهَا وَعُودِرَ نُفُوسُهَا وَتَمَامُهَا

³¹ Sezer: "Lebîd b. Rabî'a'nın Mu'allakasında Doğal Ortam Tasvirleri", 85, 89.

³² A. Turan Aslan, "Muallaka Şairlerinden Lebîd b. Rabî'a ve Muallaka'sı", *İlim ve Sanat* 21 (1988): 44; Özdemir, "Lebîd b. Rabî'a", 123.

³³ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvan*, 107.

³⁴ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvan*, 108. Bkz. Özcan, "Lebîd b. Rabî'a ve Muallakası", 91.

10 Durup o izlere (sevgiliyi) sordum. Gerçi konuşamayan ve sürekli (burada durup bundan sonra da) duracak olan sağır taşlara soru sormanın bilmem ne anlamı var?

11 Zamanında (sevgilim ve kabilesinin mensupları) hep burada toplanmışken, artık boşalmış, ıssız kalmış bu yerler. Bir sabah erkenden ayrıldılar ve geride çadırlarının çevresindeki arklarla yaban darısı çalıları kalıverdi.

Lebîd'in, sevgilinin konakladığı yerlerin yanı sıra en çok tasvir ettiği unsurlardan biri de devesidir. Onu çok özenli bir şekilde uzun uzun tavsif eder. Devesinin süratini, güneyden esen rüzgârın bulutu sürüklediği sürate benzettir. Bazen onu yabani eşeğe bazen de yavrusunu kaybetmiş yabani ineğe benzettiğini görürüz. Bu teşbihlerinde muşebbeh bih'i de oldukça etkileyici ifadelerle betimler (Kâmil):³⁵

فَلَهَا هَيْبَاتٌ فِي الرِّمَامِ كَأَنَّهَا 24
صَهْبَاءُ خَفَّ مَعَ الْجُنُوبِ جَهَامَهَا

أَوْ مُلْمِعٌ وَسَقَتْ لِأَخَقَبَ لَأَحُهُ 25
طَرْدُ الْفُحُولِ وَضَرْمَهَا وَكِدَامَهَا

24 O devenin yularlı iken tozu dumana katan bir coşkusu var. Sanki o, güney rüzgârının, yağmurunu boşaltıp hafiflettiği kırmızı bir buluttur.

25 Yahut bu deve, karnında beyazlık bulunan, yaban eşeğinden gebe kalmış ve erkeğinin başkalarından kıskanıp ısrarak, çifteleyerek kovaladığı, memeleri süt dolu gebe yaban eşeği gibidir.

Bir başka etkileyici vasıf örneği şu beyittir (Kâmil):³⁶

وَيُكَلِّونَ إِذَا الرِّياحُ تَنَآوَحَتْ 77
خُلُجًا مُدُّ شَوَارِعًا أَيَّنَامَهَا

77 Rüzgârlar karşılıklı estiğinde, içine kendileri için kat kat et doldurulurken, yetimlerin bu çanaklara koşuşları, yıkanmak için bir suyun başına koşmalarına benzer.

E. Lebîd b. Rabîa'nın Divanından Fahr Temalı Şiirlere Örnekler

Arap şiirinin temel konuları ile ilgili farklı tasnifler yapılmıştır. Bunların özeti mahiyetindeki bir ayrıma göre şiir, medih, hiciv, gazel, tasvîr, fahr ve mersiyeden ibarettir.³⁷ Fahr, sonuçta bir tür övgü/övünme olduğundan bazen medh içinde de değerlendirilir. Her hâlükârda hemen

³⁵ Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 109-110. Krş. Özcan, "Lebîd b. Rabî'a ve Muallakası", 91.

³⁶ Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 115.

³⁷ Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2011), 67; Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi-I* (Erzurum: Fenomen Yayınları, 2009), 129.

herkese göre en temel şiir konulardan biri olmuştur. Lebîd'e ait müstakil bir medih şiiri yoksa da; özellikle Câhiliye dönemindeki şiirlerinde fahr temasının hâkim olduğu yukarıda ifade edilmişti. Lebîd, fahr türüne dâhil olan şiirlerinde daha çok kendisiyle, ailesiyle, kabilesiyle ve atalarıyla övünerek, bu temayı ustalıklı işlemiştir.

1. Kendisiyle Övünmesi

Lebîd, Mu'allâkası'nda devesini uzun uzun tavsif ettikten sonra asıl konusuna intikal ederek kendi nefsinin şöyle övmeye başlar (Kâmil):³⁸

عُنْدِي وَمَ بَعَثَ عَلَيَّ كِرَامَهَا	أَنْكَرْتُ بِإِطْلَاقِهَا وَبُؤْتُ بِحَقِّهَا	72
بِعَالِقِي مُتَشَابِهٍ أَجْسَامَهَا	وَجَزُورٍ أَيْسَارٍ دَعَوْتُ لِحُتْنِهَا	73
بُذِلْتُ لِجِيرَانِ الْجَمِيعِ لِحَامَهَا	أَدْعُو بِيْنَ لِعَاقِرٍ أَوْ مُطْفِلٍ	74

72 Onların boş iddialarına karşı çıktım ve hakkı söyledim. Onların en önde gelenleri bile karşımda övünemediler.

73 Ben, arkadaşlarımı kumarda nice kıymetli develeri, üzerindeki işaretler birbirine benzeyen kumar oklarıyla kura atarak kesmeye çağırmışım.

74 Ben, arkadaşlarıma et ikram ederken, kumarda kazandığım etlere tenezzül etmeyip kendi develerimin etinden ikram etmişimdir.

Baştan sona kendi meziyetleriyle ve yaşadığı günlerle, krallar nezdindeki konumu ile övündüğü bâ' kafiyeli kasidesi şöyledir (Tavîl):³⁹

وَقَدْ جَرَّبْتُ لَوْ تَقْتَدِي بِالْمَجْرَبِ	أَرَى النَّفْسَ لَجَّتْ فِي رَجَاءٍ مُكَدَّبِ	1
وَصَاحِبْتُ مِنْ وَفْدِ كِرَامٍ وَمَوْكِبِ	وَكَائِنْ رَأَيْتُ مِنْ مَلُوكٍ وَسُوقَةٍ	2
عَلَيْهِ السُّمُوطُ عَابِسٍ مُتَعَصِّبِ	وَسَانَيْتُ مِنْ ذِي بَهَجَةٍ وَرَفِيئَةٍ	3
بِحُسْنِ النَّتَاءِ مِنْ وَرَاءِ الْمُعَيَّبِ	وَفَارِقْتُهُ وَالْوُدَّ بَيْنِي وَبَيْنَهُ	4
وَفَارَقْتُ مِنْ عَمِّ كَرِيمٍ وَمِنْ أَبِ	وَأَتَيْتُ مِنْ فُقْدَانِ عَمِّ وَخَلَّةِ	5
سَيِّئِ أَمَلِي فِيمَا أَمَامِي وَمَرْعِي	فَبَانُوا وَمَ بَحَثْتُ عَلَيَّ سَبِيلَهُمْ	6

³⁸ Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 115.

³⁹ Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 19-24.

7	فَأَيُّ أَوَانٍ لَا تَجْنِي مَنِّي	بِقَصْدٍ مِنَ الْمَعْرُوفِ لَا أَتَعَجَّبُ
8	فَلَسْتُ بِمَنْ مِنْ أَبَانٍ وَصَاحَةٍ	وَلَا الْخَالِدَاتِ مِنْ سُوَاكِ وَعُزْبِ
9	فَضَيْتُ لِبَانَاتٍ وَسَلَيْتُ حَاجَةَ	وَنَفْسُ الْفَتَى زَهْنٌ بِعَمْرَةٍ مُؤَرَّبِ
10	وَفَتِيَانٍ صِيدِي قَدْ عَدَوْتُ عَلَيْهِمْ	بِلَا دَخِينٍ وَلَا رَجِيحٍ مُجَنَّبِ
11	بِمُخْتَرَفٍ جَوْنٍ كَأَنَّ حَفَائِهِ	قَرَا حَبَشِيٍّ فِي السَّرْوَمِطِ مُحْتَفِبِ
12	إِذَا أَرْسَلْتُ كَفُّ الْوَلِيدِ كِعَامَهُ	يُخِّ سَلَاقًا مِنْ رَجِيحٍ مُعْطَبِ
13	فَمَهْمَا نَعِضُ مِنْهُ فَإِنَّ ضَمَانَهُ	عَلَى طَيْبِ الْأَزْدَانِ غَيْرِ مُسَبِّبِ
14	جَمِيلِ الْأَسَى فِيمَا أَتَى الدَّهْرُ دُونَهُ	كَرِيمِ الثَّنَا خُلُو الشَّمَائِلِ مُعْجَبِ
15	تَرَاهُ رَجِيٍّ الْبَالِ إِنْ تَلَقَّ تَلْفَهُ	كَرِيمًا وَمَا يَذْهَبُ بِهِ الدَّهْرُ يَذْهَبِ
16	يُنِّي ثَنَاءً مِنْ كَرِيمٍ وَقَوْلُهُ	أَلَا أَنْعَمَ عَلَى حُسْنِ التَّجِيَّةِ وَاشْرَبِ
17	لَدُنَّ أَنْ دَعَا دِيكَ الصَّبَاحِ بِسُخْرَةٍ	إِلَى قَدْرِ وَرْدِ الحَامِسِ الْمُتَأَوَّبِ
18	مِنَ الْمُسْبِلِينَ الرِّيطَ لَدِّ كَأَمَّا	تَشْرَبُ ضَاحِي جَلْدِهِ لَوْنٌ مُذْهَبِ
19	وَعَانَ فَكَكْتُ الْكِبْلَ عَنْهُ وَشَدَفَةٍ	سَرِيثٍ وَأَصْحَابِي هَدِيثِ بِكُوكِبِ
20	سَرِيثٍ بِهَمِّ حَتَّى تَعَيَّبَ جُحْمُهُمْ	وَقَالَ النَّعُوسُ نَوَّرَ الصُّبْحَ فَأَذْهَبِ
21	فَلَمْ أُسَدِّ مَا أَرَعَى وَتَبَلَّى رَدْدُهُ	وَأُنْجِحْتُ بَعْدَ اللَّهِ مِنْ خَيْرِ مَطْلَبِ
22	وَدَعَوَةَ مَرْهُوبٍ أَجَبْتُ وَطَعْنَةٍ	رَفَعْتُ بِهَا أَصْوَاتَ نُوْحٍ مُسَلَّبِ
23	وَعَيْثُ بِلْكَدَاكِ يَرِينُ وَهَادَهُ	نَبَاتٌ كَوْشِي الْعَبْقَرِيِّ الْمُحَلَّبِ
24	أَرَيْتُ عَلَيْهِ كُلُّ وَطْفَاءٍ جَوْنَةٍ	هَتُوفٍ مَتَى يُنْزِفُ لَهَا الْوَبْلَ تَسْكَبِ
25	بِذِي بَهْجَةٍ كَنَّ الْمَقَابِيبِ صَوْبَهُ	وَزَيْتَهُ أَطْرَافُ نَبْتِ مُشْرَبِ

26	جَلَاهُ طُلُوعِ الشَّمْسِ لَمَّا هَبَطَتْهُ وَأَشْرَفْتُ مِنْ قُضْمَانِهِ فَوْقَ مَرْقَبِ
27	وَصُحْحِ صَيَامِ بَيْنَ صَمَدٍ وَرَجَلَةٍ وَبَيْضِ نُؤَامِ بَيْنَ مَيْثٍ وَمَدْنَبِ
28	بَسْرَتْ نَدَاهُ لَمْ تَسْرَبْ وَخَوْشُهُ بِعَرَبِ كَجِدْعِ الْهَاجِرِيِّ الْمُسْتَدْبِ
29	بُطْرِدِ جَلْسِ عَلْتَهُ طَرِيقَهُ لِسَمَكِ عِظَامِ عُرْضَتْ لَمْ تُنْصَبِ
30	إِذَا مَا نَأَى مَيِّ بَرَاحِ نَفْضَتُهُ وَإِنْ يَدُنْ مَيِّ الْعَيْبِ الْجِيمِ فَأَرْكَبِ
31	رَفِيعِ اللَّبَانِ مُطَمَّئِنًّا عِدَارُهُ عَلَى حَدِّ مَنْحُوضِ الْعَرَارَيْنِ صُلْبِ
32	فَلَمَّا تَعَشَّى كُلَّ نَعْرِ ظَلَامُهُ وَأَلَمْتُ يَدًا فِي كَافِرٍ مُسَيِّ مَغْرَبِ
33	بِحَافِيثِ عَنهُ وَاتَّقَانِي عِنَانُهُ بِشَدِّ مَنِ التَّقْرِيبِ عَجَلَانَ مُلْهَبِ
34	رِضَاكَ فَإِنْ تَصْرَبْتُ إِذَا مَارَ عِطْفُهُ يَزِدْكَ وَإِنْ تَفَنَعْتَ بِذَلِكَ يَنْدَابِ
35	هَوِيَّ عُدَافٍ هَبَّجْتُهُ جُنُوبُهُ حَنِيثِ إِلَى أَدْرَاءِ طَلْحٍ وَتَنْضَبِ
36	فَأَصْبَحَ يُدْرِينِي إِذَا مَا اخْتَنَنْتُهُ بِأَزْوَاجِ مَعْلُولٍ مِنَ الدَّلْوِ مُعْشَبِ
37	وَيَوْمَ هَوَادِي أَمْرِهِ لِشِمَالِهِ يُهَيِّتُكَ أَحْطَالَ الطَّرَافِ الْمُطَنَّبِ
38	يُبِيحُ الْمَحَاضَ الْبُرْكَ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ إِذَا ذُمَّيْتُ نِيرَانَهَا لَمْ تَلْهَبِ
39	دَعَرْتُ قِلَاصَ التَّلْجِ نَحْتِ ظِلَالِهِ بِمَثَى الْأَيَْادِي وَالْمَنِيحِ الْمُعْشَبِ
40	وَنَاجِيَةَ أَنْعَلْتِهَا وَابْتَدَلْتُهَا إِذَا مَا أَسْجَهَرَ الْأَلَّ فِي كُلِّ سَبَسَبِ
41	فَكَالْفَتْهَا وَهَمَّا فَأَبَتْ رَكِيئَةً طَلِيحًا كَالْوِاحِ الْعَبِيطِ الْمَدَّأَبِ
42	مَتَى مَا أَشَأْ أَسْمَعُ عِزَارًا بِقَفْرَةٍ جُحِبْتُ زِمَارًا كَالْتِرَاعِ الْمُتَقَبِّ
43	وَخَصَمِ قِيَامٍ بِالْعِرَاءِ كَأَهْمِ قُرُومِ غَيَارَى كُلِّ أَزْهَرِ مُصْعَبِ
44	عَلَا الْمِسْكَ وَالذَّبِيحَ فَوْقَ نُحُورِهِمْ فَرَاشُ الْمَسِيحِ كَالْجَمَانِ الْمُتَقَبِّ

بِعُوجِ السَّرَّاءِ عِنْدَ بَابِ مُحَجَّبٍ	نَشِيئُ صِحَاخِ الْبَيْدِ كُلِّ عَشِيَّةٍ	45
لَدَيَّْ وَلمَ أَخْفَلْنَا كُلِّ مَشْعَبٍ	شَهْدَتْ فَلَمْ تَنْجَحْ كَوَاذِبُ قَوْلِهِمْ	46
فُرُونُ صِدَارٍ سَاقِطٍ مُتَلَعِبٍ	أَصْدَرُهُمْ شَيْئًا كَأَنَّ قِسِيَهُمْ	47
وَإِنْ يُخْرِنُوا أَرْكَبَ بِيَمِ كُلِّ وَكَبٍ	فَإِنْ يُشْهَلُوا فَالْسَّهْلُ حَظِّي وَطُرُقِي	48

1 Bakıyorum da gönül, yalan (erişemez) ümitlere kanmada ısrarlı. Elbet tecrübeleri var, tecrübelere keşke uysa! (Tecrübelerden keşke öğüt alsın!)

2 Gözüm nice hükümdarlar ve başka insanlar gördü. Nice yüce heyet ve kabilelerle arkadaş oldum.

3 Üzerinde tacı olan, çatık kaşlı, öfkeli nice üstünlük sahibine güzel söz söyledim de onları yumuşattım.

4 Sonra yanından ayrıldım da dostluk, gaiptekinin ardından hoş sözlerle anılmasıyla aramızda baki kaldı.

5 Bir amcaoğlula bir dostu yitirmem sebebiyle hayırla yâd ettim. Şerefli bir amcayla babamdan ayrıldım.

6 Çekip gittiler, onların yolu bende gelecek kaygısı ve arzularımdan başka bir şey meydana getirmedi.

7 Ne zaman ki ecelim bana gelmezse, gönlün arzuladığı itidal ile hayret eylemem.

8 Ebân ve Sâha dağları gibi dünyaya çakılmış değilim. Süvâc ve Gurreb dağları gibi ebediyen kalıcı değilim.

9 Her neye ihtiyaç hissettiysem ona eriştim ve gereksinimlerimi kolaylıkla elde ettim. Yiğidin canı ölüme rehindir ki kumarda yenen olmaz.

10 Tadı değişmiş yemekler, ertesi güne bırakılan içecekler olmaksızın, nice vefakâr dostu doyurdum.

11 Siyah bir tulum ki derisi Habeş derisine benzer. Bineğimin terkisine bir parça ipe bağlıdır.

12 Uşağın eli onun bağına çözdüğü zaman, saf kırmızı en hoş şarabı dökmüş olur.

13 İçerek her ne kadar eksiltsek de ondan, onu telafi etmek için bekleyen yeni sırmalı (temiz ve şerefli) kişi kınanmaz.

14 Zamanın üstüne yüklendiği şeylerde örnekliği güzeldir. Övülmeye değer, şaşılacak güzel hasletlerin sahibidir.

15 Onu sakın görürsün, onunla karşılaşırsan cömert biriyle karşılaşırsın. "Felek neyi alırsa alsın!" (der).

16 Yüce kimseleri hep över durur. Sözü "güzel selamlayla alıp içmez misiniz?" zarafetindedir.

17 Seher vakti horozların ötüşüyle ben ikrama başlarım. Kaya kuşu beş günlük yoldan yuvasına dönünceye dek.

18 Düşmesini çözüp peştamalını salıvermiş halde şarabı sunar. Sanki derisinin dış yüzeyi altın suyu içmiş gibi lezzetlidir.

19 Nice esirin prangasını çözdüm, nice karanlık gecelerde yürüdüm. Arkadaşlarıma yıldızlarla yol gösterdim.

20 Yıldızları gözden kaybolana dek gece onlarla yürüdüm. Uykulayan (uyanıp) dedi ki: Artık sabah oldu, git!

21 Gözetimimde olanı hiç ihmal etmedim, oç aldım. Allah'ın izniyle hayırlı muratlarıma nail oldum.

22 Kendinden çekinilen birçok kişinin (düello) davetine icabet ettim. Bir vuruşla karalara bürünmüş ağıtçı kadınların seslerini yükselttim.

23 Yağmur, bir yaylayı süsler ve onun bitirdiği, orayı rengârenk dâhiyane bir dövmenin desenlerine dönüştürür.

24 Yere yakın olan ve gürüldeyen her kara bulut, üzerine çökmüştür. Ne zaman ona sağanak gelirse boşaltıp döker.

25 Onun yüzeyini tomurcuklar, güzel çiçeklerle kapladı. Yağmurla sulanmış tomurcuklar onu süsledi.

26 Eğilip de doruktaki tepelikler üstünden aşağıya baktığımda güneşin doğuşu o manzarayı açığa çıkardı:

27 Yamaçlarla vadinin su yatakları arasında bir sürü siyah merkep. Ovayla ırmak arasında melez yumurtalar (çift çift kuşlar).

28 Kısrağım Garpla vahşi hayvanları çıkmadan, taze el değmemiş bitkisini yedim. Onun boynu budanmış Hecr hurması kütüğü gibidir.

29 Neşeyle sıçrar o, serttir. Uzun kemikli, tamamen düz olmayan biraz kavisli bacakları var.

30 Uçsuz bucaksız yerler, benden uzak görünse de oraları aşarım. Gayb gözüme yakın gelirse dizgin vurup üstüne binerim.

31 Göğsü yukarıdadır. Koşum takımları ince yüzünde, az etli ve sert yanaklara kadar dökülmüş vaziyette sakince durur.

32 Karanlığı dağın her kuytu yolunu kapladığı ve akşam olup, güneş

artık herkesi karanlığa atınca,

33 Ateş çıkarırcasına çılgınca koşarken, dizginlerini kaçırmaya ramak kala atıma atladım.

34 Gem vurursan, her yanından ter aksa da hızını artırır ve seni memnun eder. Bununla yetinirsen de koşmaya devam eder.

35 Güney rüzgârlarının heyecanlandığı titiz bir kuzgun gibi akasya ve gebre otu siperlerine doğru süzülür.

36 Mahmuzlarımla onu dürttüğüm zaman beni art arda kovalarla sulanmış otu bol bir yere attı.

37 Kimi gün baştan itibaren kuzey rüzgârları, bağlı çadırların iplerini koparır.

38 Güneş varken hamile develeri donmaktan ıhtırır. Çünkü onun ateşi yakıldığında tutuşmaz.

39 Gölgesinin altında kar bulutlarını deve eti ve bağlı kadeh (ile oynanan kumarın) lezzetiyle korkutup dağıttım.

40 Uçsuz bucaksız her çölde, ne zaman serap görünse, nice hızlı deveye nal çakıp (semer vurarak) bindim.

41 Onu geniş (ve çetin) yollara vurdum, önü yarık semer yüzeyleri gibi bitkin ve zayıf düştü.

42 İstedğim zaman yabanda bir deve kuşu sesi duyarım. Delikli kamıştan bir kaval gibi dışisinden cevap gelir.

43 İssız arazide bekleyen nice yaman düşman vardır. Sanki onlar parlak tüylü, koşulmamış aygırlardır.

44 Gümüşten mamul delikli inci gibi bir nice ter damlası çıkıp boyunlarını saran misk ile atlası bastırdı.

45 Her gece, korunan hünkâr kapısı önünde sahranın düzgün kumunu yayımızla çizeriz.

46 Bizzat yaşadım. Onların yalan sözleri yanımda hiç değer bulmadı. Hiçbir kışkırtıcı övgüyü önemsemedim.

47 Onları darmadağın ettim. Sanki yayları, düşkün ve bitkin bir öküz sürüsü gibiydi.

48 Eğer hoşgörü yolunu benimserlerse, hoşgörü benim de tavrım ve tarzımdır. Şayet zorluk çıkarırlarsa, onlarla her belaya atlarım.

Yine şu beyitlerde de fahr teması hâkimdir (Kâmil):⁴⁰

طَلِقِ لَدَيْدٍ لَهْوَهَا وَنِدَائِهَا	بَلْ أَنْتِ لَا تَدْرِينَ كَمْ مِنْ لَيْلَةٍ	57
وَافَيْتِ إِذْ رُفِعَتْ وَعَزَّ مُدَائِهَا	قَدْ بَتَّ سَامِرَهَا وَعَايَةَ تَاجِرٍ	58
أَوْ جَوْنَةٍ فُذِحَتْ وَفُضَّ جِتَائِهَا	أَعْلَى السَّبَاءِ بِكُلِّ أَدَكْنٍ عَاتِي	59
مُؤْتَرٍ تَأْتَالُهُ إِجْمَائِهَا	وَصُبُوحِ صَافِيَةٍ وَجَذْبِ كَرِينَةٍ	60
لِأَعْلَى مِنْهَا حِينَ هَبَّ نِيَائِهَا	بَادَرْتُ حَاجَتَهَا الدَّجَاجِ بِسُخْرَةٍ	61
إِذْ أَصْبَحَتْ بِيَدِ الشَّمَالِ زِمَائِهَا	وَعَدَاةِ رِيحٍ قَدْ وَزَعَتْ وَقَرَّةَ	62
فُرْطٍ وَشَاحِي إِذْ عَدَوْتُ لِحَائِهَا	وَلَقَدْ حَمَيْتُ الْحَيَّ تَحْمِلُ شِكَّتِي	63

57 Sen bilmezsin ey sevgilim! Eğlencesi ve dostluğu tatlı nice sakin geceler var ki,

58 İçki içip eğlenerek geçirmişimdir. Kapısına flama asılmış, içkisinin değeri yükselmiş ve içkisi pahalıya satılan nice meyhaneler gezmişimdir.

59 Gerek ağız açılmamış siyah ve eski tulumlardan gerekse mührü açılıp içilmiş küplerden içkileri pahalıya satın almışım.

60 Ben çoğu kez, ut çalan kızın başparmağıyla akort ettiği udun namelerini dinleyerek, sabah şarabı içip eğlenmişimdir.

61 Seher vaktinde, horoz ötmeden, herkes uykudan yeni kalkarken içkiye olan ihtiyacımı defalarca içerek gidermişimdir.

62 Fakat ben (içki müptelası olmadığım için) kuzey rüzgârının etkisiyle soğukların yaşandığı zamanlarda kendimi içkiden alıkoymuşumdur (Kendim içmeyip, yoksulları doyurmuşumdur).

63 Ben kabilemi daima önde giden ve silahlarımı taşıyan hızlı atlarımla korudum. Bu atın üstünden indiğim zaman da onun yuları benim kuşağım oluyordu.

2. Kabilesiyle Övünmesi

Lebîd için şiir demek kabilesinin erdemleri demektir. O, bir toplumda görülebilecek en güzel hasletleri kendi kabilesine ait göstererek adeta

⁴⁰ Lebîd b. Rabî 'a, Dîvan, 113-114.

kabilesini burçlar üzerine yükseltmiştir.⁴¹ Buna ataları, akrabaları ve kavminin uluları dâhildir. Onun, kabilesi ile övündüğü beyitlerden bazıları şöyledir (Kâmil):⁴²

مِنَّا لِرَأْرِ عَظِيمَةٍ جَشَائِمُهَا	إِنَّا إِذَا التَّقَمْتِ الْمَجَامِعُ لَمْ يَزَلْ	78
وَمُعَدِمٍ لِحُفُوفِهَا هَضَائِمُهَا	وَمُقَسِّمٍ يُعْطِي الْعَشِيرَةَ حَقَّهَا	79
سَمَّحٍ كَسُوبِ رَغَائِبِ غَنَائِمُهَا	فَضَلًا وَذُو كَرَمٍ يُعِينُ عَلَى النَّدَى	80
وَلِكُلِّ قَوْمٍ سُنَّةٌ وَإِمَامُهَا	مِنْ مَعْشَرٍ سَنَّتْ لَهُمْ آبَاؤُهُمْ	81
إِذْ لَا يَمِيلُ مَعَ الْهَوَىٰ أَحْلَامُهَا	لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يُبَوِّرُ فَعَاهُكُمْ	82
فَسَمَّ الْخَلَائِقِ بَيْنَنَا عَلَامُهَا	فَافْتَحْ بِمَا قَسَمَ الْمَلِيكَ فَإِنَّمَا	83
أَوْقَىٰ بِأَعْظَمِ حَظِّنَا قَسَائِمُهَا	وَإِذَا الْأَمَانَةُ قُسِمَتْ فِي مَعْشَرٍ	84
فَسَمَّا إِلَيْهِ كَهْلُهَا وَعِلَامُهَا	فَبَيَّ لَنَا بَيْنًا رُفِيعًا سَمَكُهُ	85
وَهُمْ فَوَارِسُهَا وَهُمْ حُكَّامُهَا	وَهُمْ السُّعَاةُ إِذَا الْعَشِيرَةُ أَفْطَعَتْ	86
وَالْمُرْمَلَاتِ إِذَا تَطَاوَلَ عَائِمُهَا	وَهُمْ رَبِيعٌ لِلْمَجَاوِرِ فِيهِمْ	87
أَوْ أَنَّ يَلُومَ مَعَ الْعُدُوِّ لِغَائِمُهَا	وَهُمْ الْعَشِيرَةُ أَنْ يُبْطِرَ حَاسِدٌ	88

78 Biz (öyle kimseleriz ki), kabile temsilcileri toplandığı zaman içlerinde bizden, büyük işler başarmış ve herkesten üstün çıkmış biri mutlaka vardır.

79 Kabileye hakkını tam olarak veren ganimet paylaştıracısı, kabile hukuku adına öfkelenerek homurdanan ve kendi hakkından feragat eden kimse bizdendir.

80 O, bunları bir erdem olarak yapar. Cömertlik yapacak olan birine yardım edecek kerem sahibi, yumuşak huylu, iyi hasletleri kendisinde toplamış

⁴¹ Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 116. Krş. Eminoğlu, *Şekil ve Muhteva Yönünden el-Mu'allakatu's-Seb'*, 60.

⁴² Lebîd b. Rabî 'a, *Dîvan*, 116.

bulunan ve bunları ganimet bilen kimse de bizdendir.

81 Bunlar, kendilerine bu faziletleri babalarının bıraktığı bir topluluğa mensupturlar. Zaten her topluluğun bir geleneği ve bir önderi vardır.

82 Onlar, arzularına göre hareket etmedikleri için, ne namus ve haysiyetleri kirlenir, ne yaptıkları işler boşa gider.

83 Öyleyse Melîk'in (Allah'ın) paylaştığına razı ol (ey düşman)! Çünkü aramızda (iyi-kötü bütün) huyları paylaştıran kimse (Allah), onu en iyi bilendir.

84 Bir topluluk içerisinde güzel huylar paylaştırılırken, bunları paylaştıran, en büyük payı bize vermiştir.

85 O, bizim için yüksek bir şan ve şeref evi tesis etmiş; yaşlılarımız da gençlerimiz de bu şeref evine yükselmiştir.

86 Kabilenin başına bir sıkıntı geldiği zaman bu sıkıntıyı gidermeye çalışanlar, kahraman süvariler ve (anlaşmazlıklarda) hakemlik yapanlar da onlardır.

87 Onlar, komşularının ve (iddet) süreleri uzadığında yoksul dul kadınların baharındırlar.

88 Onlar, hasetçilerin aralarını açmasına veya bazı alçakların düşmanla birlikte kınamasına meydan vermemek için kenetlenmiş bir topluluktur.

Lebîd'in bir diğer kasidesi de baştan sona kabilesi ve akrabalarıyla övündüğü beyitlerden oluşur. Ayrıca kendi dindarlığından kesitlerin de bulunduğu kaside-i dâliyyesi şöyledir (Vâfir):⁴³

وَلِلَّهِ الْمَوْتُ الْأَعْدِيدُ	حَمِدْتُ اللَّهَ وَاللَّهَ الْحَمِيدُ	1
وَلَا يَغْتَابُهَا إِلَّا سَعِيدُ	فَإِنَّ اللَّهَ نَافِلَةٌ تُعَاهُ	2
وَلَا نَدْمَانُهُ الرَّجْوُ الْبَلِيدُ	وَلَسْتُ كَمَا يَقُولُ أَبُو حَفِيدُ	3
وَعَمِّي خَالِدٌ حَزْمٌ وَجُودُ	فَعَمِّي ابْنُ الْحَيَا وَأَبُو شَرِيحِ	4
رَيْسٌ لَا أَسْرُ وَلَا سَنِيدُ	وَجَدِّي فَارِسُ الرَّعْشَاءِ مِنْهُمْ	5
وَأَعْطَى فَوْقَ مَا يُعْطَى الْوُفُودُ	وَشَارَفَ فِي فُرَى الْأَرْيَافِ خَالِي	6

⁴³ Lebîd b. Rabî 'a, Dîvan, 31-32.

وَلِلْأَضْيَافِ إِذْ حُبِّ الْقَيْدِ	وَجَدْتُ أَبِي رَبِيعًا لِلتَّيْمَامِي	7
وَزَيْنَاعٍ وَمَوْلَاهُمْ أَسِيدُ	وَحَالِي خَدِيمٍ وَأَبُو زُهَيْرٍ	8
فَإِنْ قَابَسْتِ فَانظُرِي مَا تُفِيدُ	وَقَيْسُ رَهْطُ آلِ أَبِي أُسَيْمٍ	9
فَمَا فِي شُعْبَتَيْكَ لَهْمٌ نَدِيدُ	أُولَئِكَ أُسْرَتِي فَاجْمَعِي إِلَيْهِمْ	10

1 Hamd ettim Allah'a. Allah hamde layıktır. Şerefın en köklüsü ve ziyadesi de O'nundur.

2 Çünkü takva, Allah'ın kuluna bir armağandır. Ancak iyi yaşayan ona erebilir.

3 Ben, Ebû Hufeyd'in dediği ve ahmak, pespaye dostlarının bahsettiği türden biri değilim.

4 Amcalarım, İbnu'l-Hayâ ve Ebû Şurayh'tir. Amcam Halid de kararlı ve cömerttir.

5 Dedem, Ra'sâ' denen soylu atın süvarisidir. Kusurlu ve sığıntı olmayan bir reistir.

6 Dayım, taşradaki köylerin reisliğini üstlendi. Diğer heyetlere verilenin fazlası ona verildi.

7 Babamı yetim ve düşkünler için sığınak buldum. Çünkü soğukta ateşin sıcaklığı sevilir.

8 Dayılarım Hıdyem, Ebû Zuheyr ve Zinbâ'dır. Bir de onların dostu Useyd var.

9 Ebû Useym ailesine mensup Kays. Onu başkalarıyla mukayese edersen, ne fayda göreceksin bir bak!

10 İşte onlar benim ailem, sen de onlara katıl! Senin iki kabilen arasında onların dengi yoktur.

Sonuç

Şiir, tarih boyunca duygu ve düşünceleri en etkili ve coşkulu ifade etme yolu olmuştur. Kişinin halet-i rûhiyesinin ve yaşadığı dönemin bir aynası olan şiir, özellikle İslâm öncesi Arap toplumunda hayatın en kapsamlı ve güçlü yansıtıcısı konumundaydı. Bugünün medyası ve sosyal paylaşım siteleri ne ise o günün şiirinin de aynı etkiye sahip olduğu söylenebilir. Şiir yarışmaları ve mu'allâkalar, kabilelerin birbirlerine karşı üstünlük arayışlarının bir tezahürüydü. İslamiyet'le birlikte şiirde de bir değişim yaşanmıştır. Bu değişim, şekilden ziyade daha çok içerikle ilgilidir. Lebîd b.

Rabî'a'nın şiire Müslüman olduktan sonraki yaklaşımı da bunun bir örneğidir. İslâm, Allah'ın birliğine ve ahlâkî ilkelere aykırı olmayan yapıcı mahiyetteki şiiri onaylamıştır. Allah Rasûlü'nün, zaman zaman Abdullah b. Revâha'nın şiirlerini terennüm etmesi ve Âmir b. el-Ekva' el-Eslemî'den şiir okumasını istemesi buna delildir. Hz. Peygamber'in takdir ettiği şairlerden biri de Lebîd b. Rabî'a'dır. O, İmruu'l-Kays, Tarafe, Zuheyr b. Ebî Sulma ve 'Amr b. Kulsum ile birlikte, üzerinde ittifak olan beş mu'allâka sahibinden biridir. Cömertlik gibi üstün niteliklere sahip bir aileye mensup olan şair, hem kabilesinde hem de diğer kabileler ve onların şairleri arasında saygın yeri olan, samimi ve yardımsever bir kimsedir. Lebîd'in cesaret, cömertlik ve tevazu gibi erdemleri babasından aldığı söylenir. Genç yaşta kabilesini temsil etmek için zamanın hükümdarına gönderilmesi ve orada gösterdiği marifet, edep ve cesareti dillere destan olmuştur. Kardeşi Erbed'in ölümü üzerine yazdığı mersiye, onun ne kadar hassas ve duyarlı bir insan olduğunu ortaya koyar. Yüz yılı aşkın bir ömür süren Lebîd'i akranlarından ayıran en büyük özelliği, İslam'ı kabul etmesi ve güçlü şiirini İslam'ın yararına kullanmasıdır.

Şiirlerinin teması düşünüldüğünde Lebîd'in, İmruu'l-Kays ve Tarafe gibi mu'allâka şairlerine nispetle daha vakur bir şahsiyete sahip olduğu söylenebilir. O aynı zamanda vasf ve fahr temalarını ustalıkla işleyen bir çöl şairidir. Divânında 62 kadar kaside ve mukatta'a bulunup; bunlar vasf, fahr, hamaset, mersiye, hikmetin yanı sıra biraz da gazel ve hicivden oluşan şiirlerdir. Mu'allâkası, Kâmil bahrinden, revî harfi mîm olan 88 beyitten oluşan şairin şiirlerinde tabiat ve hayvan tasvirlerinin yanı sıra hanîf dininin bazı değerlerine de rastlanır. Üzerine bindiği devesini, onunla geçirdiği hayatı, şiddetli yağmurları tasvir eder. Onun şiirleri, Cahiliye dönemi ve İslamiyet sonrası olmak üzere iki grupta değerlendirilmelidir. Şair, aynı beceriyi Müslüman olduktan sonraki şiirlerinde de sergilemiştir. Kur'an ile meşguliyeti, onun lafızlarını güzelleştirmiş ve yaldızlamıştır. Onun İslamiyet dönemindeki şiirlerine bakıldığında, Kur'an'ın tesirinde kaldığı açıkça görülür. Müslüman olduktan sonra şiiri bıraktığını söyleyenler olsa da adeta İslam'ı özetleyen şiirleri düşünüldüğünde bu pek olası değildir. Ancak Müslüman olduktan sonra daha az şiir söylediği de kesindir.

Lebîd, mu'allâkasına ve birçok kasidesine mukaddime ile başlar. Terk edilen diyar ve sevgilileri zikrettikten sonra güçlü tasvirleriyle sahrayı devesiyle nasıl geçtiğini belirtir. Sonra da asıl konusu olan fahr temasına geçiş yapar. Kendi cömertliğinden, gece arkadaşlarıyla yaptığı yolculuklarından, aç insanları doyurması ve arkadaşlarıyla olan samimiyeti gibi özelliklerinden bahsederek kendisiyle övünür. Ardından akrabaları,

ataları ve kabilesiyle övünmeye geçer. Onların cesareti, savaşlardaki başarıları ve iyilikleriyle övünür, kabilesinin seyitlerinin çokluğuna değinerek şiirini tamamlar. Yani Lebîd'in, fahr temalı şiirlerinde daha çok kendisi ve kabilesi ile övündüğü görülür. O, bunu yaparken çok güçlü tasvirler ile yolculuk yaptığı yerleri ve sahip olduğu hayvanları uzun uzadıya betimler. Dolayısıyla onun bu tasvirlerinde de bir tür fahr teması hissedilir. Lebîd için şiir demek adeta kabilesinin erdemleri demek olduğundan; o, görülebilecek en güzel hasletleri kendi kabilesine ait gösterir. Hem Müslüman bir mu'allâka şairi olması hem de fahr temasını başarıyla işlemesi, onu diğer şairlerden farklı kılar. Ancak bu şiirlerinin büyük kısmının Câhiliye dönemine ait olduğu bir vakiadır. Dolayısıyla Müslüman olması onun şiirini de etkilemiş, onun daha az şiir söylemesine sebep olmuştur. Buna bir gerekçe olarak en güçlü olduğu tasvir ve fahr gibi özelliklerinin Müslüman olduktan sonra kendisi için aynı değeri taşımadığı ihtimalinden söz edilebilir. O, önceleri kendisi ve kabilesiyle çok övünen birisi iken; İslam sayesinde kazandığı tevazu sahibi olmak, başkalarını küçük görmemek ve her türlü abartıdan, aşırılıklardan kaçınmak gibi İslami değerlerin etkisiyle bu yönünü kullanmaktan kaçınmış ve bu sebeple çok daha az şiir söylemiş olabilir.

Gerek mu'allâkalardaki gerekse o devrin diğer şiirlerindeki fahr dizelerini, tasvirleri, mersiyeleri, hikmet ve hicivleri incelemek, bedevi hayatı ve o hayatın insanını daha yakından tanıma adına oldukça önemlidir. İstişhadın en eski ve temel kaynağı olan şiire derinden nüfuz etmenin yolu da budur. Şiirde İslamiyet öncesi ile sonrası arasındaki farklılığın görülmesi de bu çalışmalarla mümkün olacaktır. Yine bu tür incelemeler, nahiv, sarf, lugat ve belagat gibi alanlarda yapılacak çalışmalara hem müfredat hem de edebi sanatlar yönüyle destek olacaktır.

KAYNAKÇA

- ASLAN, A. Turan. "Muallaka Şairlerinden Lebîd b. Rabîa ve Muallâka'sı". *İlim ve Sanat* 21 (1988): 43-46.
- CUMAHÎ, İbn Sellâm. *Tabakâtu fuhûli's-şu'arâ'*. b.y.: y.y., ts.
- ÇETİN, Nihad. M. *Eski Arap Şiiri*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2011.
- DEMİRAYAK, Kenan. *Arap Edebiyatı Tarihi-I*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2009.
- DERELİ, Muhammet Vehbi. *Osmanlı Dönemi Bedîyyât Şairlerinden Âişe el-Bâûniyye ve Peygamber Methiyeleri*. 1. bs., Ankara, Gece Kitaplığı, 2014.
- EMİNOĞLU, Ali. *Şekil ve Muhteva Yönünden el-Mu'allakatu's-Seb'*. Yüksek

Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2010.

FERÂHÎDÎ, Ebû Abdîrrahman el-Halîl b. Ahmed. *Kitâbu'l-'Ayn-muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem*. Thk. Abdulhamid Hindâvî. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.

FURAT, Ahmet Suphi. *Arap Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1996.

GÜLEÇ, İsmail. "Hz. Peygamber'in Şiire Karşı Tutumu". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 19 (2017): 123-146.

ISFEHÂNÎ, Ebu'l-Ferac. *Kitâbu'l-Egânî*, b.y.: Mu'essesetu Cemali't-Tabî'a ve'n-Neşr, ts.

ISFEHÂNÎ, Râgîb Ebu'l-Kasım el-Huseyn b. Muhammed. *el-Mufredât fî garîbi'l-Kur'an*. Thk. Safvân Adnân ed-Dâvudî. Dîmeşk-Beyrut: Dâru'l-Kalem-ed-Dâru's-Şâmiye, 1412.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dîneverî. *eş-Şi'ru ve's-şu'ara'*, 2. bs., Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1985.

İBN SA'D, Muhammed. *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*. Beyrut: ts.

KURAŞI, Ebû Zeyd Muhammed b. Ebi'l-Hattâb. *Cemheratu eş'âri'l-'Arab*. Beyrut: 1424/2003.

LEBÎD, Ebû Akîl Lebîd b. Rabîa b. Mâlik b. Ca'fer el-Âmirî el-Ca'ferî. *Dîvanu Lebîd b. Rabî'a*. Nşr. Hamdû Tammâs. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2004.

ÖĞMÜŞ, Harun. *Kur'an Yorumunda Şiirin Yeri: II/VIII. Asır Çerçevesinde*. İstanbul: İsam Yayınları, 2010.

ÖZCAN, Halil. "Lebîd b. Rabî'a (m.s. 560-661) ve Muallakası". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2010): 81-94.

ÖZDEMİR, Abdurrahman. "Mulallaka Şairi Bir Sahâbî: Lebîd b. Rabîa el-Amiri ve Divanına Şiir Konuları Bağlamında Genel Bir Bakış". *İslâmî İlimler Dergisi* 1/1 (Bahar 2006):117-143.

SEZER, İsmail Hakkı. "Lebîd b. Rabî'a'nın Mu'allakasında Doğal Ortam Tasvirleri ve İmru' el-Kays ve Tarafa ile Mukayesesi". *Nüşa* 12/34 (2012) : 79-102.

TAMMÂS, Ahmed Hamdû. *Divanu Lebîd b. Rabî'a Mukaddimesi*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2004.

TARAFE, İbn el-'Abd el-Bekrî. *Dîvanu Tarafe b. el-'Abd el-Bekrî*. Fransa: 1900.

TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa. *eş-Şemâilu'l-Muhammediyye*, 1. bs., b.y.: y.y., 2001.

Muhammet Vehbi DERELİ

TÜLÜCÜ, Süleyman. "Lebîd b. Rebîa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27: 121-122. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

YALAR, Mehmet. "İslami Arap Şiiri ve Hz. Peygamber". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2009): 61-88.

YILMAZ, Mehmet. "Hz. Peygamber'in Şiire Yaklaşımı". *İÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2013): 177-206.

MUSLIM POET LABÎD B. RABÎA, THE OWNER OF THE MU'ALLAKA, AND PRAISE THEMED POEMS

© Muhammet Vehbi DERELİ^a

Extended Abstract

Poetry is the reflection of the inner world of man. It is a style of expressing emotions and thoughts enthusiastic and extraordinary. It has always been one of the most effective means of communication, be it rhythm and rhyme or free scale. Poetry is also a mirror of a person and his period. Because it reflects the literary pleasure of the poet by feeding from the mood, geography and culture. Poetry, which is more or less influential in every society in expressing feelings and thoughts, is the most comprehensive and powerful reflector of life, especially in the pre-Islamic Arab society. What today's media and social networking sites have the same effect as the poem of that day. Poetry contests and poet contests are the most suitable environments where tribes pride themselves against each other and embark on a competition for superiority.

The first century of Islam has been a turning point for humanity throughout life, from science to literature, history, law, culture, art and morality. This has been realized by the influence of the Qur'an, which was first sent down to the Messenger of Allah. In this period, the influence of the Qur'an was marked by science, literature, history, art, and the whole life. The Koran, which challenges people and demons, has influenced poetry and literature; the efforts to better understand it, together with many sciences, have also formed the Arab eloquence. Arabic literature in general and Arabic poetry in particular have shown many important changes with the advent of Islam. The change is more about content, rather than form and form. Islam did not approve of every poem in principle with the expression of Surah al-Shuarah. When poetry took a destructive nature, it was found harmful and deteriorated. The first condition that a poem is acceptable is that it is not contrary to monotheism and morality in general.

---

^a Assoc. Prof., Necmettin Erbakan University, mvdereli@gmail.com

One of the poets appreciated by the Prophet, -Qur'an's communicator and practitioner- was *Labîd Ebn Rabîa*. The most beautiful example expressing that the Prophet enjoyed listening to the poetry of Jahiliyya period, provided that it does not contain any negative elements, is the saying that "Everything is superstitious except Allah", before he became a Muslim. He is one of the five masters who have an alliance together with Imru'ul-Kays, Tarafe b. al-'Abd, Zuheyr b. Abi Sulma and 'Amr b. Kulsum and he is the only poet who is a Muslim. He was born in the second half of the sixth century and lived for more than a hundred years and died during the Muâviye period. Labîd, whose poems are highly appreciated by the Arabs, is said to have stopped saying poems after he entered Islam. However, when we look at the Islamic elements in his poems, it can be understood that he sang a little poetry even after he became a Muslim. Therefore, most of his poems belong to the period of Jahiliyya. He did not see poetry as a means of subsistence, but only in the service of his tribe. Looking at his poems during the Islamic period, it is clear that the Qur'an remains under the influence.

There are about 62 odes and al-mukatta'a in the poet's book. These are poems composed of description, boast, heroism, lament, wisdom as well as some lyric and satire. And his mu'allaka is composed of 88 couplets with the rhyme letter mime, from al-Kamil form. Perhaps the most important feature of Labîd's poetry is his superior ability to portray. His descriptions of elements such as nature, space and animal are at a level to demonstrate his superior talent. Praise, boast, dirge and satire, which are the main subjects of classical Arabic poetry, as well as narrations reflecting historical events, took place in Labîd's Divan. His poems praising himself, his father, his uncle, and his ancestors must be seen in the context of an inward praise that is, boast. In addition to nature and animal depictions, some values of Hanif religion are also found in his poems. Although there is no independent poem by him; especially in the poems of Jahiliyya period, the theme of boasting is dominant. Labîd, who has many poems in the form of lament, description, satire and wisdom, has mastered this theme masterfully, boasting more of himself, his family, tribe and ancestors in his poems included in the genre of praise. For Labîd, poetry means the virtues of his tribe. He has raised his tribe over horoscopes by showing the most beautiful tribes that can be seen in a society belonging to his tribe. This study aims to present examples from his poems on the theme of praise (boast) in Poet book (al-Dîvân) and to compare his pre-Islamic and post-Islamic periods after presenting sections on his life and poetry.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Mu'allaqa, Labîd b. Rabî'a, Poet book (al-Dîvân), Boast.

